

ABBCDEFGHIJK

LMNOPQRSTUVWXYZ

XXYYZZZ

r z
s

ABCDEF GHIJK

LMNOPQRSTU

erfg

doorgeven

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTUVWXYZ

o o n n n n n m m m

L

Z

W

W
W

EEHH

3

r

G

I

F

A

&

erfgoed doorgeven 1, 2, 3

Drie films hebben als rode draad het thema 'erfgoed'. Op drie niveaus binnen de school onderzoeken kinderen, jongeren en toekomstige leraars voortdurend hun erfgoed. Tijdens die zoektocht komen al snel thema's aan bod als cultuur, herkomst, identiteit en het toekomstige samenlevingstype waarin deze getuigen hun collectieve en individuele parcours willen afleggen.

Eerst was er "Le patrimoine, icône au quotidien" (Het cultureel erfgoed in het dagelijks leven): een vraagsprek over de kruising van verschillende vormen van overdracht binnen een middelbare kunstschool.

Hoe kan een school een alchemie tot stand brengen tussen de verering van de monumenten van onze traditie en de uitdrukkingen uit het dagelijks leven, tussen de verhalen van families uit de hele wereld en de culturele industrie waarmee onze jongeren zich identificeren, zodat deze uitersten elkaar kunnen ontmoeten en de leerlingen ze zich eigen kunnen maken, om zo de perspectieven van hun persoonlijke project beter in de samenleving te kunnen integreren.

Vervolgens neemt een lagere school in "Le patrimoine, ça déchire" (Erfgoed, dat is keicool!!!) tram 92, dwars door Brussel heen. Terwijl ze steeds wat verder reizen, ontdekken deze kinderen van de

immigratie de herkenningspunten van het historische erfgoed van hun hoofdstad. Op speelse wijze leren ze de verschillende wijken, lanen, gevels en interieurs kennen, tot de moestuintjes aan de rand van de stad toe, waarna ze terugkeren naar hun thuishaven, school, huis en familie. Ze vertellen dan over hun verre reis naar een bestemming die toch heel dichtbij is, en hebben geleerd om te kijken naar hun stad, hun erfgoed, het te begrijpen, ervan te houden en het door te geven.

"Passeurs de patrimoines" (Erfgoed doorgeven) tot slot, werkt als een caleidoscoop: verschillende vormen van erfgoed stellen elkaar vragen. Die van het terrein van de toekomstige leraars, dat wordt gedestabiliseerd door deze multiculturele klassen, die van de kinderen, dat in de vorm van hun verhalen aan de camera wordt toevertrouwd, die van de stad, die in al haar details wordt waargenomen, en die van een oude vrouw die verhalen vertelt... Via namen, voornamen, voeding, portretten onrolt de draad van de verschillende herkomsten en migraties zich tussen de schoolmuren, om er zich hier, nu en morgen, in te graveren: het erfgoed, onze wortels en projecten, die definitief met elkaar verweven zijn voor een toekomst die we samen moeten uitvinden.

Deze trilogie toont aan dat het thema van het erfgoed dat van de 'oude stenen' ruimschoots overstijgt en in het hart van de identiteiten, culturen en zingeving schuilt. "Waar kom ik vandaan, wie ben ik, wat geef ik door?" zijn de hoofdvragen die een school zich onophoudelijk moet stellen als ze haar contract met de samenleving wil nakomen.

In een tijd waarin het in zichzelf gekeerd zijn een dreiging is geworden en waarin resultaatgerichtheid de kwaliteit van het onderwijs aantast, is het hoog tijd dat cultuur weer haar verdiende plaats krijgt in het leerproces, en in verband wordt gebracht met een dynamische visie op het erfgoed. Hierbij dient het individu, de leerling, volledig betrokken te worden, zodat de identiteiten binnen de smeltkroes van de school kunnen worden opgebouwd en een vruchtbaar bestaan kunnen leiden in een open wereld waar we deel van willen uitmaken.

I J K L N O P Q R S T U V W X Y Z

B C D E F G H I J K

M N O P Q R S T U V

X X Y Y Y Z Z Z

A B C D E F G H I J

L M N O P Q R S T U

B C D E F G H I J K

M N O P Q R S T U V

Erfgoed doorgeven

Achterliggende betekenis? **6**

Brussel – Babel **8**

Cultuurschok:
strategie om de identiteit van een leerkracht op te bouwen **9**

Democratie **11**

Exotisme **12**

Eenvoudig en goedkoop **12**

Globaliteit **13**

Habitus **13**

Identiteit **14**

Al kijkend geef je de ruimte een nieuwe vorm **15**

Kennen we elkaar? **15**

“Laat je niet kennen, sta op, laat cultuur, klas en taal...” **16**

“Mijn leerlingen van zes kennen de wijk beter dan ik” **17**

Niet logisch: ‘wij’ en ‘zij’ **18**

Observeren om te herontdekken, een verhaal over water **18**

“Pioe-pioe, angst in de stad” **20**

Quid prodest? **21**

Relaas over humanisme **22**

Stereotypes en clichés **23**

Tajine (de) en de table d'hôtes **24**

Uniformiteit en diversiteit **26**

Verdere democratische
vorming aan de hand van verschillende doelstellingen **26**

Wat is dat ? **27**

X^{de} eeuw **27**

“Yvan, Rebecca, Pola, Yohanna, Boris en ik...” **28**

Zot-nuttige info **29**

inhoud

Achterliggende betekenis?

Erfgoed als instrument om op ontdekking te gaan

De culturele getuigenissen van vroegere generaties en de gebouwen die onze onmiddellijke omgeving structuur geven, vormen voor jongeren een fantastisch instrument om op ontdekking te gaan. Ze zijn een middel voor wederzijds begrip en communicatie, met respect voor de cultuur en de levenswijze van iedereen. Een uitgelezen didactisch middel om inzicht te verwerven in de processen in onze samenleving, hun oorsprong en hun beperkingen.

Maar hebben we wel echt geleerd om te kijken naar wat ons omringt? Om de ontwikkeling van de stad of het dorp te begrijpen? Om te kijken naar de huizen en gebouwen in onze straten? Om aan de hand van dit alles inzicht te verwerven in het leven van de mensen die voor ons hebben geleefd? Om waardering op te brengen voor de afmetingen en de verhoudingen van de monumenten op onze pleinen en de technische hoogstandjes die nodig waren om ze te bouwen?

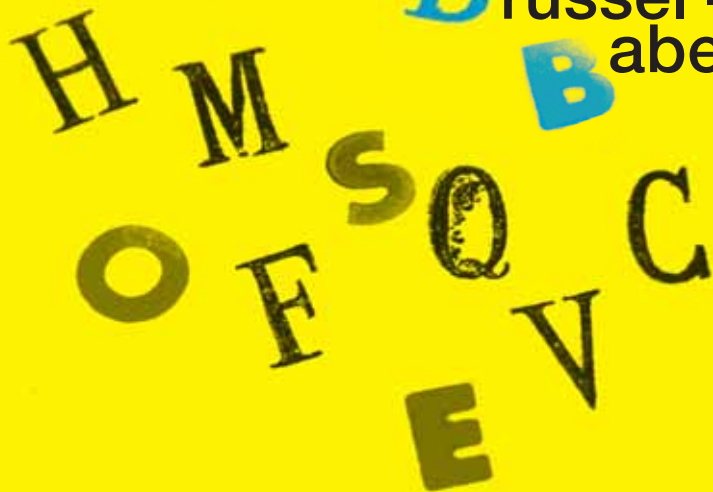
Door samen met de leerlingen te werken rond een 'erfgoedproject' leren de jongeren dat ze het erfgoed kunnen gebruiken als instrument om de wereld te ontdekken. U kunt hen meer aanbieden dan alleen maar stenen, bouwstijlen, namen van architecten of historische personages. Via het culturele landschap dat ons omringt, kunt u hen in

contact brengen met anderen en met de keuzes die anderen maken in hun bestaan. Probeer hun nieuwsgierigheid te wekken aan de hand van zintuiglijke ontdekkingen. Laat hen de omgeving met hun vingers strelen, met een kritische blik bekijken en met een nieuwsgierig oor beluisteren.

Iedereen moet leren om zich het culturele erfgoed (opnieuw) toe te eigenen: het eerst waarnemen (met gebruik van de vijf zintuigen), het begrijpen (interpreteren volgens het eigen analyseschema), ervan proeven (door te vergelijken) en het daarna waarderen (volgens de eigen gevoeligheid). Pas dan is het mogelijk de plek nader te onderzoeken of zich erdoor te laten aanspreken (waarom hebben sommige mensen op een bepaald moment de behoefte gevoeld om een bepaald monument te bouwen? Hoe vervulde het zijn functie? Waardoor onderscheidden de eigenaars zich?...).

Op basis van die ontdekking wordt het dan mogelijk om conclusies te trekken door het specifieke voorbeeld te overstijgen en lessen te trekken voor vandaag op maatschappelijk, politiek, cultureel of metafysisch vlak...

B r u s s e l – a b e l

Choquerende confrontatie

“Tijdens ons eerste bezoek aan Brussel had ik, toen ik uit de metro stapte in Molenbeek, de indruk dat ik in een ander land terecht kwam. Ik voelde me net een buitenlander”, vertelden een aantal studentes.

Het Brusselse erfgoed, wat is dat precies? Wie is dat? Tot wie behoort het?

Heeft een multiculturele, meertalige, gemengde stad, die vanaf het begin van haar ontstaan wordt doorkruist door demografische stromingen, eigenlijk wel een of meerdere eigenaars?

Kan het erfgoed wel iemands eigendom zijn als het een spoor van de geschiedenis vormt? Als het getuigt van een persoonlijke of collectieve identiteit?

Cultuurschok: strategie om de identiteit van een leerkracht op te bouwen

Hoe gaan we te werk

De acteurs in de dvd zijn toekomstige leraars in het laatste jaar van de “École Normale Catholique du Brabant Wallon” in Louvain-la-Neuve.

In het kader van de lerarenopleiding bestaat de hoofddoelstelling van de “École Normale” er uiteraard in om leerkrachten te vormen die beschikken over de nodige kennis van de methodologische werkwijzen, die de inhoud beheersen en leiding kunnen geven aan een groep...

Behalve deze basisdoelstellingen is het even belangrijk om de studenten te begeleiden doorheen hun denkproces over hun waarden, de plaats van de leerkracht in de samenleving, de rol van de school.

De “École Normale” werkt met een publiek van studenten waarvan minstens de helft afkomstig is uit Waals-Brabant, en legt het accent op de ontmoeting tussen een publiek met verschillende sociaal-culturele achtergronden. Lesgeven in scholen met een gedifferentieerde omkadering is een verplichte fase. Concreet lopen heel wat studenten stage in het centrum van Brussel, in wijken met een sterke multiculturele aanwezigheid. Voor tal van hen is dit een heuse ‘cultuurschok’.

De eerste doelstelling die wordt nagestreefd is de confrontatie van de studenten met de leerlingen die ze in de toekomst mogelijk zelf in de klas krijgen: er zijn te weinig leerkrachten, onder andere in Brussel.

De tweede doelstelling bestaat erin bovengenoemde vraagstelling over de plaats en de rol van de school te stimuleren.

Uit de ene vraag komt vaak een andere voort, en de ervaring van het samenbrengen van verschillende culturen biedt vaak een mogelijkheid om zich vragen te stellen over zichzelf en de eigen visie op anders-zijn, de persoonlijke en professionele identiteit...

In 2010 – 2011 werd het thema ‘Erfgoed’ gekozen als leidraad voor een groep studenten.

De praktische doelstelling bestond erin om in een lagere school in het centrum van Brussel activiteiten te organiseren met als thema de ontdekking van het erfgoed. Elke stagiair moest in zijn stageklas een of meerdere activiteiten rond erfgoed organiseren.

Voor thema’s die rechtstreeks verband houden met het erfgoed dragen de lessen beeldende kunsten, kunst en geschiedenis, geschiedenis, aardrijkskunde en godsdienst bij tot de verruiming van het instrumentarium van de studenten. De concrete kennismaking met de materie, tijdens het bezoek aan de Marollenwijk in Brussel, heeft ook bijgedragen tot de voorbereiding van de stage.

Dankzij de lessen over de benadering van culturele diversiteit, identiteit als leerkracht, deontologie en de workshops beroepsopleiding kon de vraagstelling verder worden uitgediept.

De documentaire, maar ook een aantal schriftelijke getuigenissen in dit abecedarium, zullen duidelijk maken dat er wel degelijk vragen werden gesteld.

Erfgoededucatie: een factor van verdraagzaamheid, burgerzin en maatschappelijke integratie.

In de ruimste betekenis vormt erfgoed een uitdaging op zich “omdat het erfgoed het materiële bewijs levert van onze geschiedenis en een houvast biedt aan het geheugen. In dat opzicht kan erfgoed het beste of het slechtste bij mensen naar boven brengen.

Wanneer erfgoed wordt benaderd met oog voor de toekomst en de buitenwereld, wordt het een synoniem van humanisme, van democratie en van solidariteit. Wanneer het leidt tot een terugplooiën op het verleden en een verheerlijking van de eigen waarden, zal het leiden tot uitsluiting en ontkenning. In tijden van maatschappelijke en ideologische crisis moeten we dus waakzaam zijn en onze verantwoordelijkheid opnemen tegenover de jongere generaties. (...) Culturele uitsluiting en onwetendheid beroven mensen van de voordelen van burgerschap, van hun vrijheid en van de mogelijkheid om keuzes te maken. Zij geven aanleiding tot verzet en geweld en voeden het racisme. Erfgoed kan een tegengif vormen voor uitsluiting en onverdraagzaamheid.”

M.C. Munoz.

1/ Erfgoed dient als aanleiding om mensen te ontmoeten en zich te informeren. Het wordt een MIDDEL OM TE COMMUNICEREN, om zich te uiten in moderne bewoordingen (en niet alleen een “onderwerp” om te bestuderen).

2/ Erfgoededucatie moedigt de leerlingen aan om een standpunt in te nemen en zich als vrije en bewuste burgers in te zetten voor constructieve en coherente initiatieven. Iedereen, – zowel intellectuelen als ‘handarbeiders’, validen als mindervaliden, volwassenen als kinderen, creatievelingen als pragmatici, mensen die geïntegreerd of uitgesloten zijn –, ... krijgt dankzij erfgoededucatie de mogelijkheid om zich het erfgoed toe te eigenen en het op een EIGEN MANIER TE INTERPRETEREN. Door verbanden te leggen tussen “omgeving en erfgoed”, “natuur en materiaal”, “leefomgeving en bouw” kunnen de jongeren zichzelf een plaats geven in hun eigen omgeving en een standpunt innemen.

E xotisme

De verleiding is groot om de leerlingen mee te nemen naar Parijs, Londen, Barcelona of Athene om ze er te laten kennismaken met het erfgoed. Dat verkoopt natuurlijk beter dan een kennismaking met Sint-Joost-Ten-Node, de Hallepoort of het Vossenplein. Zonder het belang van deze ontdekkingen in twijfel te willen trekken, kan de kennismaking met de activiteiten rond en in de omgeving van de eigen school ertoe bijdragen dat de eigen wijk en leefomgeving anders worden bekeken en meer worden gewaardeerd.

Laat je leerlingen bijvoorbeeld met oude postkaarten spelen, laat ze nagaan wat deze vandaag nog betekenen. Dit kan tot verwondering leiden over wat veranderd is en wat gebleven is, over de evolutie, of... tot wanhoop over de stedenbouw van de twintigste eeuw.

D EFGHIJ K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Eenvoudig en goedkoop

Het plaatselijke erfgoed ontdekken, dat is de school verlaten zonder dat het veel hoeft te kosten.

Eerst de deur van de klas openen. Dan de schoolpoort achter zich laten. En we zijn er al!

Je hoeft alleen maar je ogen te openen om je te laten verrassen, om de straten, de huizen en mensen die je elke dag ziet en die je denkt te kennen, op een andere manier te bekijken.

“Klik-klak Kodak!”.

G lobaliteit

Bijdragen tot de ontwikkeling van een kind is meer dan alleen maar aandacht besteden aan kennis en intellectuele activiteiten als lezen en rekenen. Het kind moet in zijn geheel worden benaderd zodat het zich kan ontwikkelen en zijn eigen weg kan vinden.

Dankzij erfgoededucatie kunnen de leerkrachten een evenwicht vinden tussen de cognitieve, affectieve, zintuiglijke en hedonistische aspecten van het leerproces.

Tijdens de activiteiten...

... wordt het erfgoed zintuiglijk benaderd: educatie op het vlak van kijken, luisteren, voelen...,

... wordt het stellen van vragen gestimuleerd en de nieuwsgierigheid opgewekt,

... wordt de vergelijkende methode gebruikt en de kritische geest ontwikkeld,

... wordt het uiten en doorgeven van emoties en kennis bevorderd,

... worden de nodige communicatievaardigheden ontwikkeld om op een creatieve wijze kennis en kunde over te dragen,

... worden de leerlingen gevormd in culturele diversiteit, verdraagzaamheid en wederzijds respect,

... wordt de kennismaking met communicatiemiddelen en nieuwe media gestimuleerd.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

abitus

“Ethiek, het sociale cement, ontstaat uit onbeduidende rituelen uit het dagelijks leven, rituelen die samen de sociale liturgie vormen.”

Michel Mafessoli

Le temps revient – Parijs, Desclée de Brouwer, 2010

Identiteit

"Het erfgoed onderzoeken kan een volledig externe activiteit zijn. Ik kijk, ik neem waar vanaf mijn balkon. Ik verberg me achter een camera of fototoestel om foto's te maken van oude stenen en grote monumenten, die ik achteraf in een album opberg of in een bestand opsla. Als ik dat doe, ga ik voorbij aan wat essentieel kan zijn binnen erfgoededucatie.

Tijdens de activiteit 'een voorwerp dat voor ons spreekt' brengt iedereen een (foto van een) voorwerp mee dat hem nauw aan het hart ligt, of dat symbool staat voor zijn gezin. Hij legt de groep uit waarom hij ervoor heeft gekozen, wat het voorstelt, waar het vandaan komt. Daarna gaat elk lid van de groep om de beurt op zoek naar een verband tussen zijn voorwerp en dat van zijn buur, waardoor een keten van voorwerpen ... en van personen ontstaat.

"Dankzij deze activiteit leerden we ons uit te drukken met betrekking tot een voorwerp dat belangrijk voor ons is, maar lieten we ook toe aan mensen die ons nauwelijks of helemaal niet kennen, om in ons leven en in onze persoonlijkheid te kijken. Zo heb ik sommige medestudenten beter leren kennen. We hebben kunnen vaststellen dat onze voorwerpen ons met elkaar verbinden.

In een klas kunnen de leerlingen zich dankzij deze activiteit leren uitdrukken, kunnen ze elkaar beter leren kennen en wie weet zelfs verbanden leggen tussen bepaalde leerlingen." (Olivia)

Je de ruimte al kijkend geef een nieuwe vorm

"De ruimte neemt de vorm aan van je blik."

"De persoon die ik zie weet niet wat ik van hem zie.

En van de persoon die mij ziet, weet ik niet wat hij van mij ziet.

In het bijzijn van mijn vrienden is het gezicht dat me het minst vertrouwd is, dat van mezelf."

Hubert Reeves

L'espace prend la forme de mon regard – Parijs, Seuil, 1999

Kennen we elkaar?

Wie is wie, of hoe leerlingen elkaar herontdekken

"Tijdens mijn stage gaf ik de leerlingen een schrijfactiviteit: ze moesten twee teksten schrijven over zichzelf, hun cultuur, hun waarden.... Elk kind maakte een Chinees portret dat bestond uit 10 tot 15 kenmerken die het zelf mocht kiezen. Deze portretten werden afgegeven, door elkaar gehaald en vervolgens opnieuw uitgedeeld. Uiteraard stonden er geen namen op.

Om de beurt lazen de kinderen het portret voor dat ze hadden gekregen, en we probeerden te achterhalen welke persoon zichzelf beschreven had. De kinderen kenden elkaar al een beetje, en hadden dus wel genoeg aan een of twee aanwijzingen om te weten om wie het ging. Toch kwamen we van iedereen wel iets nieuws te weten over zijn voorkeuren, herkomst, passies. (...) De kinderen zelf hebben heel wat nieuws geleerd over hun vrienden.

Aan het eind van de activiteit heb ik alle portretten verzameld en samengebonden om er het poëziealbum van het vijfde jaar van te maken."

(Pauline)

Concepten die met de leerlingen werden uitgewerkt

– de heterogene identiteit: de kinderen hebben zichzelf voorgesteld aan de hand van verschillende criteria. Deze verwijzen naar de verschillende facetten waaruit ze bestaan. Ze hebben niet slechts één identiteit, maar VERSCHILLENDE identiteiten.

– cultuur: elk kind stelt zichzelf voor op basis van zijn culturele erfgoed. Zijn milieu, opvoeding, de culturele bagage van zijn ouders, die hem vormen en maken tot wat hij is.

– interculturele relatie: dankzij deze activiteit gaan de kinderen naar elkaar toe, ontmoeten ze elkaar en ontdekken ze een andere cultuur. Het is dan ook een moment van uitwisselen en delen dat leidt tot een betere kennis van de andere. Dit bijzondere moment doet alle vooroordelen voorgoed in de kast verdwijnen, zodat we onze geest volledig kunnen openstellen voor de ontdekking van de andere. Door interesse te tonen voor de andere, stellen we vast dat deze niet eens zo verschillend is, en ontdekken we gemeenschappelijke kenmerken tussen verschillende personen. Door deze banden te smeden, kunnen culturele conflicten worden vermeden, want we zijn niet zo verschillend!

– culturele identiteit: elk kind bestaat, er is een IK, maar het behoort ook tot een groep, een WIJ (de klasgroep). Elke persoonlijkheid is uniek, maar behoort ook tot een groep van gelijken. Dit aspect wordt benadrukt in het poëziealbum van de klas: elk kind beschrijft er zich anders in, maar ze horen toch allemaal samen en vormen samen de vijfde klas.

«Laat je niet kennen, sta op, laat cultuur, klas en taal achter je en toon de moed om anders te zijn, diep in de mens gaat goedheid schuil. Laat je ziel opgaan in zoveel verwantschappen dat een nieuwe cultuur je geen angst meer aanjaagt.»

Michel Serres – *Rameaux* – Parijs, Le Pommier, 2004

**“Laat mijn leerlingen van zes kennen de wijk beter dan ik”
(Julie)**

Bij de aanwerving wordt een leerkracht vaak gearachuteerd in een weinig vertrouwde omgeving, waarvan hij of zij de herkenningspunten niet kent.

“Ik woon vlak bij slagerij ‘Matthys’”, “ik heb het in de wijk Loutres gezien”, het zijn uitdrukkingen die door onze leerlingen worden gebruikt, en die voor ons een aantal maanden lang niets betekenden. Wanneer leerlingen verwijzen naar openbare ruimtes in de buurt van de school, zijn we verloren. We voelen ons als een vreemde.

Wat kun je dan aan je leerlingen vertellen als je beslist om samen met hen het plaatselijke erfgoed te gaan verkennen en beseft dat ze dat al door en door kennen?

Als leerkracht is het dan onze taak om te gaan ronddwalen, te gaan wandelen door die nieuwe wijk, of, zoals bepaalde leraars van de Magellan-school doen, eigenaars van het erfgoed aan te spreken: oudere personen, de ‘senioren’ van de wijk, die er soms al jarenlang wonen, alle uithoeken ervan kennen en de evolutie van het erfgoed van dichtbij hebben meegemaakt.

Die zijn vaak de beste ‘overdragers’ van kennis.

Zelfs als men niet van plan is het erfgoed samen met de leerlingen te gaan ontdekken, leert men door zich onder te dompelen in de wijk waar men lesgeeft het dagelijks leven van de leerlingen beter kennen en dit aan de hand van de geluiden op straat, de geuren, het gevoel van openheid of geslotenheid, de kleuren en ruimtes.

Niet logisch; 'wij' en 'zij'

Kennismaken met verschillende vormen van 'bij ons'

Wanneer een leraar het over zijn werkomgeving heeft, praat hij over 'zijn' leerlingen, 'zijn' klas, 'onze' school.... Hij vormt een 'ons' met alle leden van de leergemeenschap.

Wanneer hij weer thuiskomt, maakt hij deel uit van een andere 'ons' met zijn gezin, zijn burens. En om over zijn leerlingen te praten, gebruikt hij 'bij hen': een andere wereld waarvan hij geen deel uitmaakt.

Een vreemd trekje van de mens, waarbij iedereen afwisselend een 'ons' vormt met anderen waarvan hij deel uitmaakt, om deze dan weer als de 'anderen' te omschrijven, die niet zijn zoals 'wij'.

Observeren om te herontdekken, een verhaal over water

Lesgeven over het erfgoed is een kans om interdisciplinair te werk te gaan, vertrekkende van een gewone wandeling.

Op voorwaarde dat men zijn ogen opent, nieuwsgierig is en zichzelf vragen stelt. Een typische werkwijze voor leraars uit verschillende disciplines: aandachtig zijn en zowel de omgeving als de geschiedenis, de geografie en de sociale context bestuderen.

Vragen waaruit weer tal van andere vragen kunnen ontstaan.

Vragen stellen over de ruimte

Elke stad heeft haar eigen reliëf, ontwerp: als je door een straat wandelt kun je er als het ware alle dimensies van bestuderen.

In het centrum van Brussel gaat het op en neer. Bevinden we ons in een vallei? Maar waar is het water dan?

Brussel werd gebouwd aan de oever van een rivier, de Zenne. We bevinden ons dus inderdaad in een vallei: de leerlingen kunnen het met eigen ogen zien aan de steile helling die oploopt tot het Justitiepaleis. Het afdalen verloopt al iets comfortabeler, maar je moet echt goed zoeken om een druppel water te vinden. Waar is dat water toch heen? En waarom is het uit het zicht verdwenen?

Vragen stellen over de tijd

Om hierop een antwoord te krijgen, moeten we een kijkje gaan nemen in de geschiedenis van de stad: de ligging van de straten en de namen ervan kunnen ons helpen. Bekijken we de naambordjes van de straten even, die een handig herkenningspunt kunnen zijn. Maar voor de nieuwsgierigen onder ons zijn ze ook een aanleiding om andere vragen te stellen: hoe worden straatnamen gekozen? Wat vertelt de toponymie ons?

In oude wijken is dit vaak het verhaal van een stad.

De Hooikaai, de Handelskaai, de Kolenkaai... Zowel de ligging als de naam ervan verwijzen naar de aanwezigheid van schepen, en het water is dus niet eens zo veraf. De handelsactiviteit ook niet.

Een stap verder in de toponymie.

De Hallepoort, Anderlechtsepoort, Naamsepoort of Antwerpsepoort aanwijzen, en ontdekken dat straatnamen erheen leiden en toegang geven tot steenwegen, is een goede manier om de omwallingen rond een stad die in het verleden beschermd en afgesloten was, te herontdekken.

Vragen stellen over de mens

Tijdens het vervolg van onze wandeling – met onze ogen gericht op de straatbordjes – ontdekken we nog andere namen: de school ligt bijvoorbeeld aan de Huidevetterstraat. De Borduurdersstraat, de Goudsmidenstraat, en de Stoelenmakersstraat liggen in de buurt. Een ideale gelegenheid om zich vragen te stellen over beroepen uit het verleden, het heden en de toekomst ...

“Pioe-pioe, P angst in de stad”

"Het was de eerste keer dat ik de trein naar Brussel nam" – "Op de eerste dag van mijn stage heeft mijn vriend me vlak aan school afgezet omdat ik bang was te worden overvallen". Woorden uit de mond van studenten die stage lopen aan de "École Magellan".

De cultuurschok "Brussel / Waals-Brabant", is in de eerste plaats het overwinnen van de angst voor het onbekende. Voor wie uit Waals-Brabant komt, is dit de 'grote stad'. Voor anderen is het dan weer de voorbereiding op een wandeling op hun eentje door het bos... In deze tijd van communicatie, van verre reizen naar Egypte, Peru of Vietnam, stellen we ons vragen over de echte kennis van de andere, degene die in ons eigen land woont, soms slechts een paar metrostations verder.

"Toen we de weg zochten, "vertellen deze studentes", aarzelden we eerst om een gesluierde vrouw aan te spreken en om hulp te vragen. Vervolgens realiseerden we ons dat ze goed Frans sprak en ons kon helpen".

"Na drie weken in de Marollen ben ik het er stilaan gewoon geworden. De eerste dagen was ik bang, dat moet ik toegeven. Maar naarmate ik er vaker was, ging dat gevoel helemaal over. Ik ben zelfs eens alleen gekomen en durfde toen mijn draagbare computer met me mee te nemen. Ik ben niet één keer aangevallen. Zo zie je maar, vooroordelen zijn niet altijd gegrond, maar komen eerder voort uit onze omgeving, onze samenleving." (Célia)

Door de studenten ietwat te forceren en ze op een bepaalde manier te verplichten de wereld van de andere binnen te treden, worden ze rechtstreeks, – voor sommigen misschien wat brutaal –, geconfronteerd met hun angst voor het onbekende.

Na afloop zijn ze er dankbaar om. Het gebeurt zelfs dat ze hun opleiders verwijten dat ze hen ten onrechte bang hebben gemaakt, terwijl ze zich zelf deze angst aangejaagd hebben.

Quid prodest?

– Voor de leerlingen? In een paar woorden: trots, het gevoel ergens bij te horen, kennis, identiteit, openheid.

– Voor de studenten in opleiding? Een verrijking van hun instrumentarium als toekomstige leerkrachten. Niet alleen technische kennis, maar ook leren nadenken over waar de eigen identiteit en die van de leerlingen uit bestaat.

Door te praten over hoe geschiedenis wordt geschreven in een wijk, door de wortels van architectuur en cultuur te ontdekken, leert een leraar die aanvaardt dat hij wordt onderbroken, de menselijke kant van zijn leerlingen echt goed kennen.

Als hij op die manier te werk gaat, maar alleen dan, kan hij op zijn beurt de leerlingen laten inzien wat 'identiteit' en 'anders-zijn' betekent voor de leerlingen onderling.

De leraar pedagogiek die toekomstige leraars iets anders wil bijbrengen dan didactiek en het leiden van een klas alleen, zal hen deze ervaring, die misschien kan bijdragen tot een 'beter samenleven' in de klas, met plezier aanbieden. Een van de vele toegangsdeuren...

Relaas over humanisme

"En wat kan ik vertellen over mijn afkomst? Ik ben mobiel, en woon in Gascogne met mijn verwanten wiens taal ik spreek, in Auvergne met de inwoners van Cantalou en de Creuse, in de zuidoostelijke voorsteden van Parijs, naast straatjongens en immigranten uit tien landen, in Queyras met mensen uit de Alpen, in Bretagne, op zee met matrozen, in Denemarken en Italië met mijn o zo verfijnde vrienden uit Firzen en Aarhus: in Europa dus, maar ook in California in het bijzijn van ingenieurs en Latino's, in Québec, waar ik me verbonden voel met de ontroerende herinneringen aan Nieuw-Frankrijk, in de Andes met zijn gidsen, in Brazilië met mijn quasi-adoptie dochter uit Sao Paulo, in Japan, met het heerlijke gevoel van verbondenheid met mijn vertalersvrienden, in de Himalaya met zijn sherpa's, in China, in harmonie met zijn landbouwers, in Libanon met zijn hartstochtelijke religie, in Australië, met zijn prachtige land en mensen, in Djibouti, in de woestijn in Mali en Zuid-Afrika, fascinerende, gevaarlijke locaties... Ik heb er overal gewoond, en ik voel dat ik op een bepaalde manier behoor tot al die groepen mensen en ook andere, van wie ik hield en nog steeds houd.

Verscheurd tussen ziel en lichaam, net als die bonte mengeling van culturen, zo heb ik mijn eigen cultuur opgebouwd, uit al die oplossingen. Ik spreek een aantal talen, maar bijzonder slecht, moet ik toegeven... Ik maak deel uit van de antieke, kathaarse, Occitaanse, Franse, Spaanse, Portugese, Italiaanse, Zuid-Amerikaanse, Engelse, Duitse... joodse, christelijke, katholieke, protestantse, orthodoxe beschaving, en sta open voor andere godsdiensten... Waar moet ik mijn gemeenschap, waartoe ik echt behoor, onderbrengen? Overal, nergens, hier, daar? In die van mijn geboorte, ja, of in degene waar ik toevallig ben terechtgekomen, ja, daar ook. Mijn vaderland verschuift op een kruising van vaderlanden, mijn cultuur verschuift op een kruising van culturen, niet-deel uitmaken van of beschaving op een andere kruising, zodat mijn lichaam onrustig van het ene naar het andere kruispunt wordt gejaagd. Mijn geval is heel gewoon en komt vandaag steeds vaker voor."

Michel Serres – *Récits d'humanisme* – Parijs, Le Pommier, 2006

Stereotypes en clichés

Om te kunnen functioneren moet de menselijke geest categorieën opstellen. Doet hij dat niet, dan wordt redeneren moeilijk en zelfs onmogelijk.

Het indelen in categorieën leidt tot veralgemening, vereenvoudiging en het opheffen van typische kenmerken. Elkeen is zich bewust van de gevaren ervan, en waakt erover deze zo beperkt mogelijk te houden en zijn beeldvorming te laten evolueren.

Je bent eigenaar van een Brussels herenhuis en wil het appartement boven het jouwe verhuren.

Je hebt de keuze tussen verschillende kandidaten: twee studenten letteren, een alleenstaande moeder met een tienerzoon, een Russisch gezin met een baby, een homoseksueel koppel, een koppel gepensioneerde landbouwers, een jonge muzikleraar, een jong koppel dat bij de Europese Commissie werkt, een koppel Rwandese vluchtelingen, een Chinees gezin met twee kinderen....

Maak de oefening en deel je antwoorden met de anderen...

"Wij kiezen voor mensen die dicht bij onszelf staan. Dat concept noemen we ethnocentrisme: we beoordelen de werkelijkheid rondom ons vertrekkende van onszelf. Deze manier van werken staat communicatie en uitwisseling echter in de weg. Op deze wijze putten we niet uit de rijkdom van een andere cultuur en gaan we niet op zoek naar de andere. Ik vraag me af wat we kunnen doen om ons te helpen onze vooroordelen en stereotypes achter ons te laten." (Pauline)

Tajine (de) en de table d'hôtes

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V

"Mijn erfgoedproject bestond erin de leerlingen een spreekbeurt te laten geven over hun lievelingsgerecht, dat typisch was voor hun land van herkomst. Dat was echt fantastisch en het werd een groot succes!

Eerst was ik wat ongerust omdat het allemaal heel moeilijk te organiseren was. Wat de inhoud betreft, was ik een absolute leek: ik kende niets van hun gerechten en kon hen dus ook moeilijk verbeteren. Ze brachten dan ook kookboeken en dergelijke mee om me te helpen, en daarvan heb ik veel geleerd.

Ze waren trots dat ze me dingen konden leren.

Ik zal me niet meer vergissen: DE tajine, mevrouw, niet HET tajine! Het was echt geweldig om te zien hoe trots ze waren op hun herkomst en hun gerecht. Bovendien waren er vaak meerdere leerlingen die het ene of andere gerecht kenden, in tegenstelling tot ikzelf, die helemaal niets kende: dat was eens wat anders! Ze voelden zich echt betrokken!" (Flavie)

De gastheer/-vrouw die een gerecht voorstelt, legt via het gerecht een aantal elementen van zijn of haar identiteit bloot, zowel in de gekozen ingrediënten als in de presentatie: ze vertellen stuk voor stuk iets over een sociaal milieu, een geschiedenis, een context.

De socioloog Pierre Bourdieu wist wel degelijk waarover hij sprak. In 'La distinction' toont hij aan hoezeer gedeelde maaltijden en tafelgewoontes verschillende groepen individuen van elkaar onderscheiden.

Voorbeelden zoeken. Wanneer je voor het eerst wordt uitgenodigd voor een maaltijd in een onbekende omgeving, voel je je een beetje ongemakkelijk, verloren. Herinner je je de eerste maaltijd nog bij je vriend(in) thuis en hoe zenuwachtig je toen was? Wat moet ik aantrekken? Wat gaan we eten? Moet ik mezelf bedienen of mijn buur?

Waarvoor dient deze lepel? ... Stuk voor stuk vragen die je je nooit stelt wanneer je in je eigen omgeving bent, maar die een echt probleem worden wanneer je elders bent.

De school is eigenlijk vergelijkbaar met een table d'hôtes waar de leerders de tafel hebben gedekt voor hun gasten. Ze hebben het materiaal neergezet, en zij weten wat gezegd en gedaan mag worden en wat niet.

Sommige leerlingen voelen zich meteen op hun gemak omdat het referentiekader min of meer overeenstemt met wat ze thuis gewend zijn: hoe ze zich moeten gedragen, gaan zitten, zich tot de volwassene richten. Anderen ontdekken hier een totaal nieuwe wereld, waaraan ze zich moeten aanpassen, en dat is niet altijd even eenvoudig.

En hoe zit het met de ouders, die af en toe uitgenodigd worden om plaats te nemen aan deze tafel? Degenen die positieve herinneringen hebben aan hun eigen schooltijd komen met plezier naar deze plaats die zoveel goede herinneringen oproept (de slechte herinneringen hebben ze omgevormd tot anekdotes). Bovendien krijgen die ouders vaak te horen dat hun zoon of dochter het goed doet.

Maar de anderen? Die voelen zich als het vriendje of vriendinnetje dat geen woord durft te zeggen en niet goed weet hoe zich te gedragen. "Sommige ouders zie je je nooit, en eigenlijk zijn zij het precies die zouden moeten komen", hoor je wel eens in de lerarenkamer. Doet men wel het nodige om hen aan te trekken? Des te meer daar ze vaak moeten horen dat ze zich niet genoeg bezighouden met hun kind, dat er niets van terechtbrengt.

"En als ze dan toch komen, zeggen ze geen woord". Bij je eerste bezoek aan je schoonfamilie zweeg je vast ook liever, en luisterde je voor je je mening durfde te geven of vragen durfde te stellen...

Uniformiteit en diversiteit

"Wie de diversiteit in andere culturen ziet, heeft de neiging de menselijke eenheid te minimaliseren of zelfs te vergeten, en wie de menselijke eenheid wel ziet, vindt de diversiteit van de culturen doorgaans secundair."

Voor Edgar Morin bestaat een van de uitdagingen voor de toekomst erin in te zien dat we een aardse identiteit hebben, zonder onze eigen identiteit echter op te geven. Elke mens behoort tot de kosmos en draagt de kosmos in zich.

"Elk van ons draagt melkwegstelsels van dromen en hersenschimmen in zich, onverzadigde verlangens en onbeantwoorde liefdes, afgronden van verdriet, massa's ijzige onverschilligheid, de gloed van brandende sterren, vlammen van woede, momenten van achterlijke dwaling, flitsen van scherpzinnigheid, stormen van krankzinnigheid..."

Edgar Morin

Les 7 savoirs nécessaires à l'éducation du futur – Parijs, Seuil, 2000

Verdere democratische vorming aan de hand van verschillende doelstellingen

Democratische vorming, dat is ...

"– De wereld waarin jongeren verschillende taken moeten uitvoeren helpen te ontcijferen. Ontcijferen is niet omschrijven. Ontcijferen gaat verder en geeft bijvoorbeeld aan waarom de bestudeerde openbare structuur die bepaalde vorm heeft. (...)

– Vragen over waarden en de herkomst ervan in de openbare ruimte mogelijk maken, vragen van gisteren en vandaag bestuderen. Dat is de zin van de filosofische en historische methode."

Hervé Broquet – *Les nouveaux défis du vivre ensemble*
Charleroi, Couleurs Livres, 2007

'Erfgoed' "volgens de Raad van Europa ...

"Het culturele erfgoed vormt een geheel van middelen, overgeërfd uit het verleden dat mensen, ondanks het stelsel van eigendom van goederen, beschouwen als een afspiegeling en een uitdrukking van hun waarden, overtuigingen, kennis en tradities die voortdurend evolueren. Dit omvat ook alle omgevingsaspecten die voortkomen uit de wisselwerking tussen personen en plaatsen in de tijd."

Kaderconventie van de Raad van Europa over de bijdrage van cultureel erfgoed aan de samenleving, Faro, 27 oktober 2005

979. Ontstaan van een stad die later Brussel zal worden.
Hoeveel mensen hebben er in de loop van die duizendjarige geschiedenis in rondgelopen?
Hoeveel mensen hebben er een tastbaar of ontastbaar spoor in achtergelaten?
Hoe heeft elk van hen ertoe bijgedragen dat de stad en de mensen van vandaag zijn geworden wat ze zijn?

“**Y** van, Rebecca,
Pola, Yohanna, Boris
en ik...”
(Marie Laforêt - Air connu)

Het spelletje met de voornamen is eenvoudig en je kunt het gemakkelijk spelen. Het is een gelegenheid voor groot en klein om over de eigen identiteit te praten.

Hoe werkt het: vraag aan een leerling om zijn voornaam in hoofdletters op het bord te schrijven en er iets over te vertellen. Vraag daarna een tweede leerling om zijn naam met de vorige te kruisen. Zo ontstaat op het bord geleidelijk een rooster met alle namen van de klas.

Iets vertellen over je voornaam, dat is zeggen wie hem gekozen heeft, wat de betekenis ervan is, waarom hij gekozen werd, hoe trots je erop bent, of net niet... Het is iets vertellen over de identiteit die je draagt: de geschiedenis van je gezin, wat je ouders hebben meegemaakt, de weerspiegeling van een bepaalde periode... Voor sommigen is dit een kans om er thuis vragen over te stellen omdat ze zelf niets over hun voornaam kunnen vertellen.

De activiteit kan worden uitgebreid tot de achternamen, die op een andere manier heel wat vertellen over geschiedenis en identiteit.

Zot-nuttige info

INSTELLINGEN DIE BEVOEGD ZIJN VOOR HET BRUSSELSE ERFGOED DIRECTIE MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Sinds 1989 is de bescherming van monumenten en landschappen een gewestelijke bevoegdheid. De belangrijkste opdrachten van de Directie Monumenten en Landschappen van het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn: de vrijwaring van het onroerend erfgoed (monumenten en landschappen), de aanvragen inzake restauratiewerken aan het beschermde erfgoed behandelen en toezien op de goede uitvoering ervan, het archeologische erfgoed beheren, het publiek informeren en sensibiliseren. (Open Monumentendagen, tentoonstellingen, wetenschappelijke en vulgariserende publicaties – zie website...). www.monument.irisnet.be

KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN VAN HET BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJK GEWEST (KCMML)

De Commissie werd opgericht in 1835 en heeft als hoofdplicht het uitbrengen van adviezen zowel over beschermingsvoorstellen als over aanvragen tot het uitvoeren van werken aan al dan niet beschermd erfgoed. www.kcml.be

VERENIGING DIE PEDAGOGISCHE ACTIVITEITEN AANBIEDT ROND DE ONTDEKKING VAN HET BRUSSELS ERFGOED ABC vzw – ART BASICS FOR CHILDREN

Gaucheretplein 13 – 1030 Schaarbeek – T 0032 (0)2 502 00 27
mail@abc-web.be – www.abc-web.be

ARAU (ATELIER DE RECHERCHE ET D'ACTION URBAINES)

Adolphe Maxlaan 55 – 1000 Brussel – T 0032 (0)2 219 33 45
 info@arau.org – www.arau.org

ARKADIA.BE

Koningsstraat 2-4 – 1000 Brussel
 T 0032 (0)2 563 61 53 – info@asbl-arkadia.be – www.asbl-arkadia.be

BEELDENSTORM vzw

Bergensesteenweg 145 – 1070 Anderlecht – T 0032 (0)2 523 43 50

KUNSTCENTRUM VAN HET ROOD-KLOOSTER

Educatieve dienst
 Rood-Kloosterstaat 4 – 1160 Brussel – T 0032 (0)2 660 55 97
 info@rouge-cloitre.be – www.rouge-cloitre.be

FONDATION POUR L'ARCHITECTURE Educatieve dienst

Kluisstraat 55 – 1050 Brussel – T 0032 (0)2 642 24 80
 info@fondationpourelarchitecture.be
 www.fondationpourelarchitecture.be

BABELBUS vzw – CHATTERBUS

Thujastraat 12 – 1170 Brussel – T 0032 (0)2 673 18 35
 busbavard@skynet.be – www.busbavard.be

ERFGOEDKLASSEN EN BURGERSCHAP

Koningsstraat 2-4 – 1000 Brussel
 T 0032 (0)2 563 63 73
 www.classesdupatrimoine.be – erfgoedklassen.be

LA FONDERIE

Ransfortstraat 27 – 1080 Brussel – T 0032 (0)2 410 99 50
 parcours.lafonderie@skynet.be – www.lafonderie.be

KOREI vzw

Alverdries 1 – 1653 Dworp – T 0032 (0)2 380 22 09
 Korei@skynet.be – www.korei.be

PATRIMOINE À ROULETTES asbl

rue du Tienne 22-24 – 1495 Tilly-Villers-la-Ville
 T 0032 (0)476 98 86 94 – patrimoinearoulettes@gmail.com
 www.patrimoinearoulettes.be

PRO VELO Het Fietzershuis van Brussel

Londenstraat 15 – 1050 Brussel – T 0032 (0)2 502 73 55
 velotourisme@provelo.be – www.provelo.org

Het is mogelijk om het pdf-bestand van de pedagogische boekjes bij de film “Le patrimoine, icône au quotidien”

www.cvb-videp.be/pdf/livret/patrimoine_icone_nl.pdf

“Le patrimoine, ça déchire”

www.cvb-videp.be/pdf/livret/patrimoine_dechire_nl.pdf

en “Passeurs de Patrimoine” te downloaden

www.cvb-videp.be/pdf/livret/patrimoine_passeurs_nl.pdf

Coproductie

Centre Vidéo de Bruxelles en Patrimoine à roulettes vzw

Ontwerp Patrimoine à roulettes vzw

Redactie Michel Dechamps en Yves Hanosset

Correcties Camille Danneels en Caroline Vanderhaegen

Vertaling Charlotte Klima

Lay-out Dominique Hambÿe

Documentaire gemaakt door Jacques Borzykowski,

een productie van het Centre Vidéo de Bruxelles

Uitgegeven met de steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,

Directie Monumenten en Landschappen